

NÁSTROJE V OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Dominika Tóthová

d.tothova@mail.muni.cz

Klasifikace nástrojů

- Podle formy stimulace:
 - Nástroje pozitivní stimulace
 - Nástroje negativní stimulace
- Podle způsobu působení
 - Administrativní (normativní) – neumožňují volbu
 - Ekonomické – umožňují volbu
 - Ostatní
 - informační nástroje, vzdělávací, výchovné a osvětové nástroje
 - dobrovolné nástroje
 - institucionální nástroje
 - Koncepční nástroje, územní plánování
 - věda a výzkum

Charakteristika nástrojů

- Cíle:
 - Účinnost
 - Efektivnost
 - Prevence
- Funkce
 - Fiskální funkce x motivační funkce
- Kritéria
 - Transparentnost
 - Jednoduchost
 - Administrativní nenáročnost

Administrativní nástroje

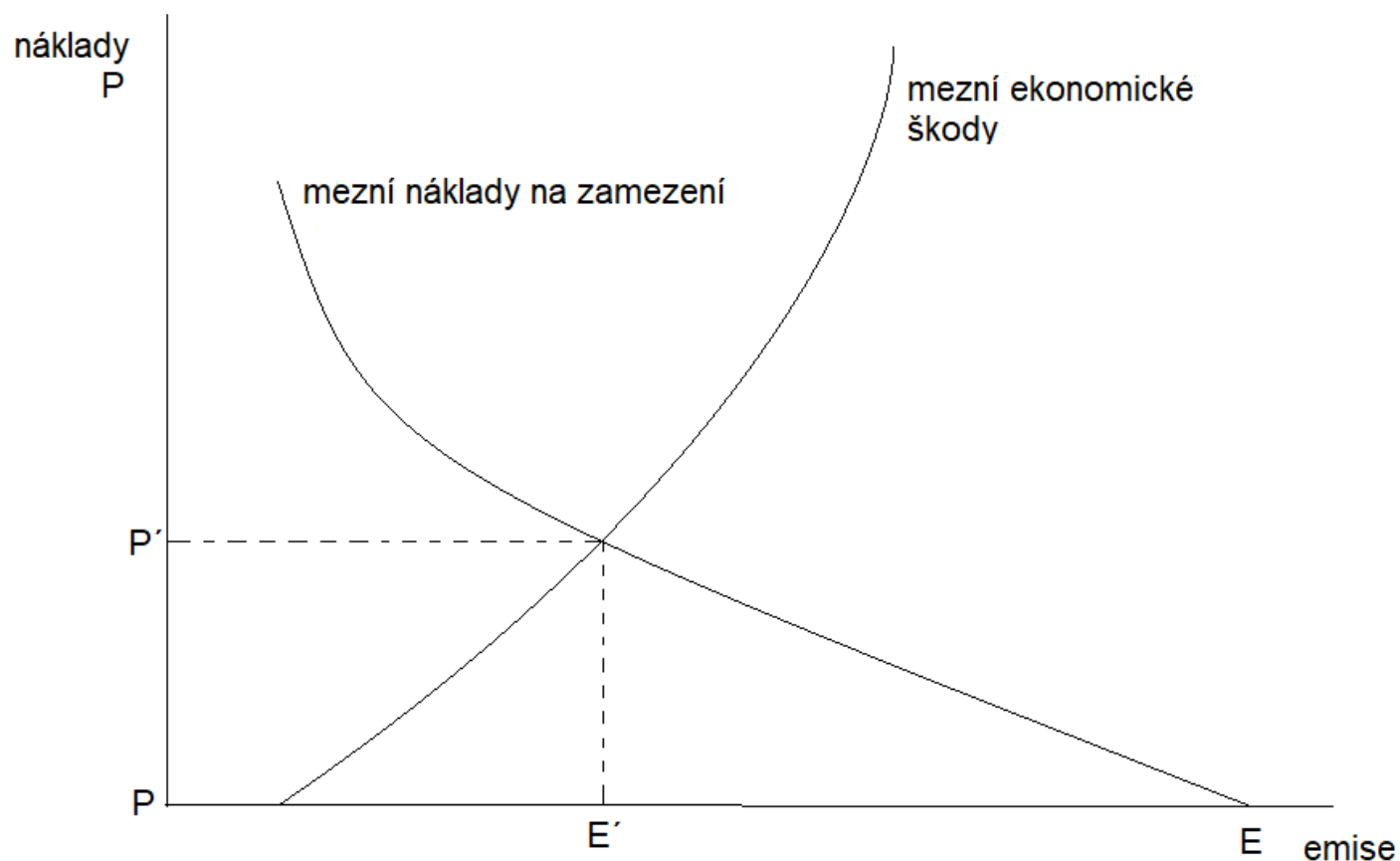
- Příkazy a zákazy
 - činnosti zakázané v 1. zóně NP
- Normy a standardy
 - Technické normy na provoz skládky
- Limity a kvóty
 - emisní, imisní limity, recyklační kvóty
- Povinné postupy
 - rámci EIA
- Povinné technologie
 - BAT

Právní formy administrativních nástrojů

- právní předpisy
- vyhlášky, nařízení, opatření obecné povahy
- správní akty
- faktické pokyny, donucovací opatření
- jiné úkony

Fungování administrativních nástrojů

Emisní limity

Administrativní nástroje

Výhody

- Jistota reakce regulovaných subjektů
- Nejpříjemnější řešení pro nejvíce zájmových skupin
- Základní splnění cílů definovaných environmentální politikou
- Jednoduchost, jednoznačnost
- Etické vnímání problému ŽP veřejností
- Zaručení minimální kvality ŽP

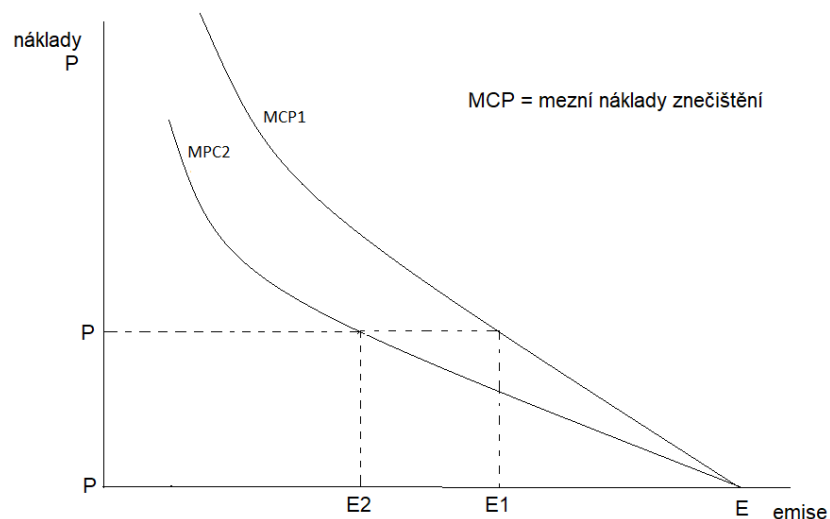
Nevýhody

- Demotivace ekonomických subjektů ke snižování znečištění nad rámec povinnosti
- Omezení rozhodovacího prostoru podniků (např. v případě uplatňování BAT)
- Negativní vliv na inovace
- Perverzní motivace
- Technologický nátlak
- Rostoucí počet nástrojů

Ekonomické nástroje

- Využití cenového mechanismu k regulaci ekonomických aktivit
 - stanovení ceny
 - stanovení množství

Dopady poplatků na podniky s různými MCP

Ekonomické nástroje

Daně a poplatky = internalizace negativních externalit

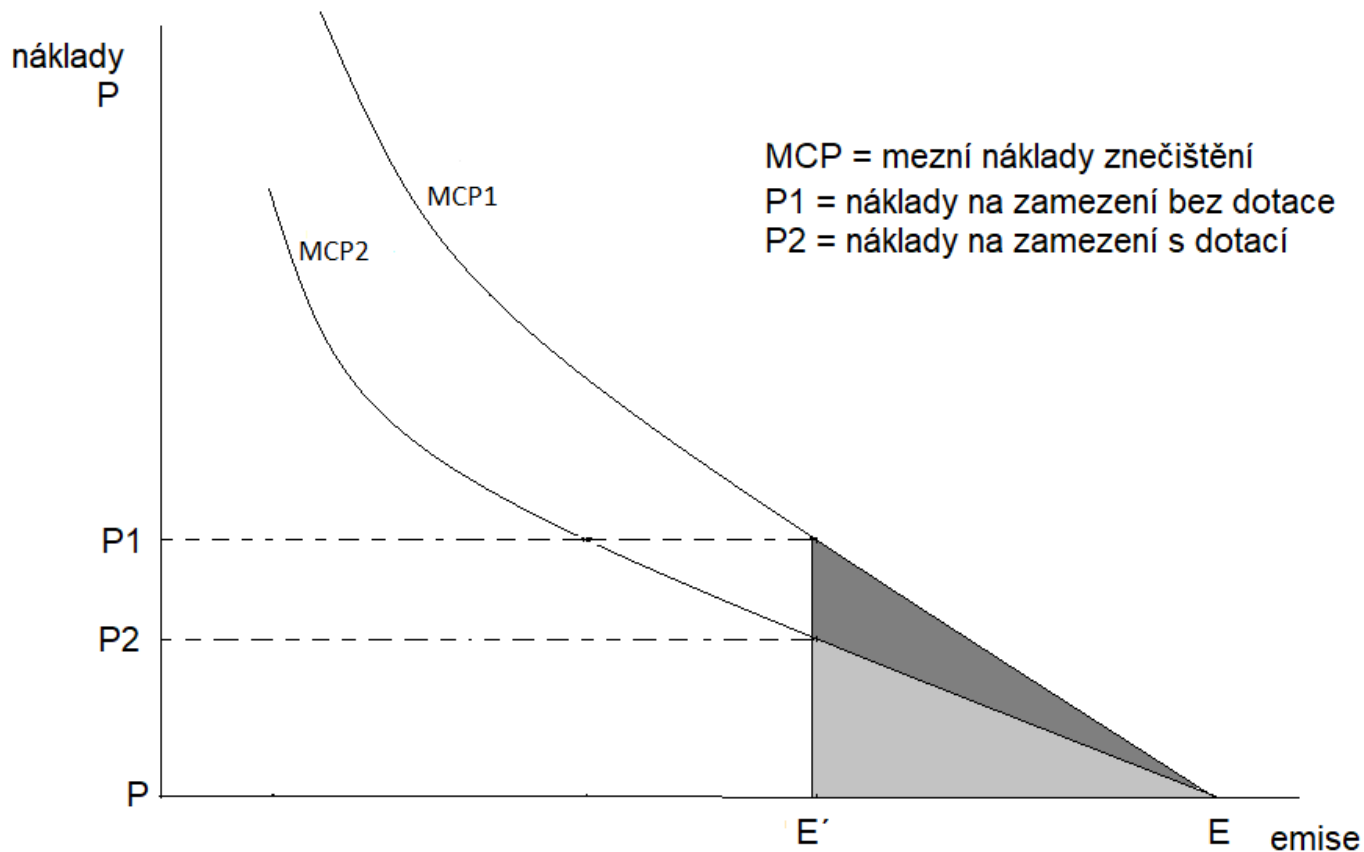
- Daně
 - Ekologické daně, spotřební daně
- Zvláštní poplatky
 - Poplatky za překročení emisních limitů, poplatky za vypouštění odpadních vod
- Správní a uživatelské poplatky
 - Platby za komunální odpad
- Úhrady (příspěvky, odvody)
 - Odvody na jaderný účet

Ekonomické nástroje

Subvence a dotace = internalizace pozitivních externalit

- Vládní výdaje na ŽP (investiční a neinvestiční výdaje, zelené nakupování,...)
- Dotace (přímé podpory, úhrada úroků, záruky na úvěry, zvýhodněné půjčky)
- Financování institucí (státní správa, samospráva, nevládní organizace)

Fungování subvencí a dotací

Dotace a subvence

Výhody

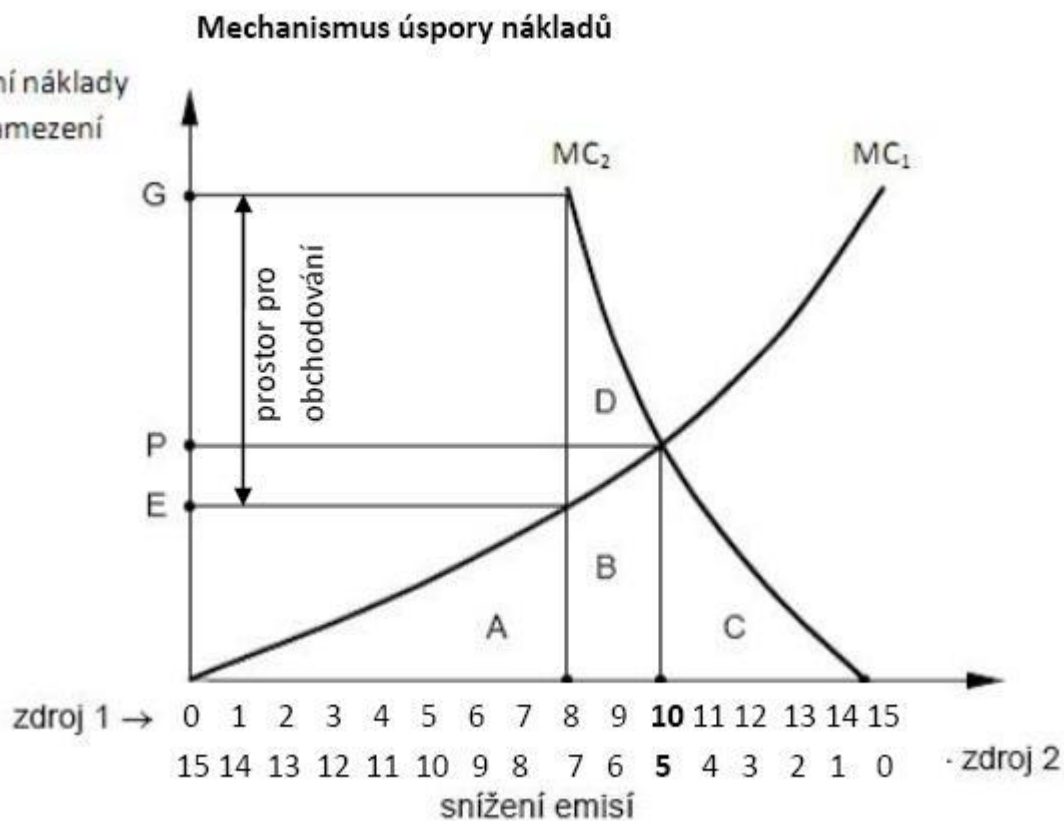
- Pozitivní environmentální dopady
- Nákladově efektivní
- Zvýšení konkurenceschopnosti podporovaných odvětví
- Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných odvětvích
- Jednoduchá implementace
- Pozitivní přijetí

Nevýhody

- Řada dotačních schémat s protichůdnými efekty (zemědělství)
- Selektivní efekt
- Narušení hospodářské soutěže
- Administrativní zatížení

Obchodovatelná povolení

- Přímá regulace množství určité znečišťující látky či využití přírodního zdroje

Evropský systém obchodování s CO2

- největší systém emisního obchodování je European Union Emission Trading Scheme (EU ETS)
- 1 000 zařízení ze sektorů energetiky, výroby oceli a železa, cementu a vápna, celulózy a papíru, sklo-keramického průmyslu, chemického průmyslu, rafinérií a letecké přepravy
- 31 států, pokrývá cca 2 mld. t CO2 ročně
- V ČR je EU ETS upraven zákonem č. 383/2012 Sb.

Ekonomické nástroje

- **Zálohy**

- Zálohové systémy (depozitně refundační systémy) – cílem omezení produkce odpadů: nápoje, baterie, palety, ...)
- Podmínky fungování:
 - Hustá síť odběrných míst
 - Kvalitní logistika vrácených výrobků
 - Optimální rozmístění zpracovatelských závodů
 - Zajištění odbytu recyklovaných materiálů
 - Energetická nenáročnost recyklace

Výhody a nevýhody ekonomických nástrojů

Nástroj	Praktické příklady	Výhody	Nevýhody
Poplatky za znečišťování a daně	<ul style="list-style-type: none"> - emisní poplatky (například za znečišťování ovzduší) - poplatky za vypouštění odpadních vod - poplatky za pevné odpady - poplatky za ukládání kalů 	<ul style="list-style-type: none"> - stimulují nové technologie - jsou vhodné, když se škoda na jednotku znečištění málo mění se změnou rozsahu znečišťování 	<ul style="list-style-type: none"> - potenciálně rozsáhlé distribuční efekty - nejisté environmentální efekty - vyžaduje rozsáhlý a důkladný monitoring emisí a imisí
Daně a poplatky ze vstupů či výstupů zemědělského/ průmyslového procesu	<ul style="list-style-type: none"> - daň na olovo v benzínu - uhlíková daň - daň z hnojiv - daň na pesticidy - daň z použití surovin - poplatky za odběr/užití vody - daně za CFC 	<ul style="list-style-type: none"> - administrativně jednoduché - nevyžadují údaje monitoringu - zvyšují příjmy veřejných rozpočtů - účinné a účelné, pokud je mnoho zdrojů a škoda na jednotku znečišťování se málo mění se změnou množství znečišťování 	<ul style="list-style-type: none"> - často velmi slabé propojení na znečišťování - nejisté environmentální efekty
Dotace a jiné podpory	<ul style="list-style-type: none"> - municipální čistírny odpadních vod - využití půd zemědělci - průmyslové znečišťování 	<ul style="list-style-type: none"> - politicky populární (mezi politiky i příjemci) 	<ul style="list-style-type: none"> - vysoké nároky na veřejné rozpočty - mohou stimulovat nadměrnou aktivitu - nejisté výsledky
Systémy zpětného výkupu (deposit-refund systémy)	<ul style="list-style-type: none"> - baterie s obsahem olova a kyselin - láhve na nápoje - vraky automobilů 	<ul style="list-style-type: none"> - stimulují recyklaci - snižují tvorbu odpadů 	<ul style="list-style-type: none"> - potenciálně vysoké transakční náklady - produkt musí být znovupoužitelný či recyklovatelný
Obchodovatelné emisní povolenky	<ul style="list-style-type: none"> - emisní - odtokové - přístup k lovu na otevřeném moři 	<ul style="list-style-type: none"> - vytváří limity znečištění (či lovu) - účinné a účelné, když se škoda ze znečištění významně mění se změnou množství znečišťování - vytváří pobídky k technologické změně 	<ul style="list-style-type: none"> - potenciálně vysoké transakční náklady - požadavek na vyšší variaci mezních nákladů na zamezení

Hlavní makroekonomické souvislosti zavádění poplatků a daní

- Vliv na hospodářský růst
- Vliv na zaměstnanost
- Dopady na investice
- Dopady na zahraniční obchod
- Vliv na cenovou úroveň a inflaci
- Dopady na veřejné příjmy

Dobrovolné nástroje

- **Dobrovolné dohody**

- Mezi původci znečištění a státem
- Např. Dobrovolná dohoda směřující k omezování zatížení životního prostředí mezi MŽP ČR a společností ArcelorMittal Ostrava a.s. z roku 2011

- **Dobrovolné závazky**

- Národní program pro označování ekologicky šetrných výrobků a služeb
- Národní program EMAS
- Národní program čistší produkce
- Národní program environmentálního značení
- Systémy environmentálního řízení (ISO 14001)